

Paul Sporken. Die Sorge um den kranken Menschen. Grundlagen einer neuen medizinischen Ethik. Düsseldorf 1977 ss. 284.

W ostatnich latach obserwuje się coraz bardziej rosnące zapotrzebowanie na literaturę z zakresu etyki lekarskiej. Każda nowa pozycja z tej dziedziny witana jest z żywym zainteresowaniem tych wszystkich, którzy chcą jak najlepiej wypełnić

swoją posługę ludziom chorym i chcą również w swej działalności być w zgodzie z normami moralnymi. Bardzo szybki rozwój technik medycznych, śmiałe eksperymenty lekarskie, wywołują nie tylko podziw i fascynację dla geniuszu człowieka, ale również wiele niepokojów, obaw i trwoźnych pytań o przyszłość rodzaju ludzkiego.

Na wiele pytań o charakterze etyczno-lekarskim można znaleźć odpowiedź w książce Paula Sporkena, której wydanie niemieckie ukazało się staraniem wydawnictwa Patmos /oryginał w języku niderlandzkim nosi tytuł "Ethiek en Gezondheidszorg" i ukazał się również w 1977 r./.

Przyznać należy, że kwalifikacje autora upoważniają go do napisania tej książki w sposób wiarygodny. P. Sporken, urodzony w 1927 r., studiował filozofię i teologię. Przez 12 lat był profesorem teologii moralnej, a przez 4 lata również dyrektorem Centrum Doksztalcenia Pastoralnego na Uniwersytecie w Nijmegen. Od r. 1973 kieruje Instytutem Podnoszenia Kwalifikacji dla lekarzy, personelu szpitalnego i asystentów społecznych przy Uniwersytecie w Maastricht, a od 1974 r. jest również profesorem etyki lekarskiej na Wydziale Lekarskim tegoż Uniwersytetu.

Jak wyjaśnia sam Sporken we wstępie do swej książki, jego poprzednia praca z tego samego zakresu, pt.: "Darf die Medizin, was sie kann?", w znacznej mierze się zdezaktualizowała i nie warto jej wydawać na nowo, zbyt wiele bowiem wymagała zmian. Należało więc opracować nową książkę, która miałaby, choć częściowo, charakter podręcznika etyki lekarskiej.

W rozdziałach początkowych Sporken zajmuje się sprawami metodologicznymi i próbuje określić ogólnie definicję, cele i założenia współczesnej etyki troski o zdrowie /s. 13-60/. Następnie przechodząc do zagadnień bardziej szczegółowych, stara się wykazać, że troska o zdrowie jest sprawą tak jednostki, jak i społeczeństwa. Szczególnie ważnym zagadnieniem jest istota relacji lekarz - pacjent. Sporken podkreśla, że istotą tej relacji powinna być współpraca, jako obustronny wyraz poszanowania ludzkiej godności. Dobru tej współpracy ma służyć informacja, której otrzymanie jest, tak dla lekarza, jak i pacjenta, prawem i obowiązkiem. Sporken omawia ten problem dość szczegółowo, mówi o roli informacji /s. 64-65/, o granicach uprawnienia do jej otrzymania /s. 65-66/, o sposobach informo-

wania i uświadamiania /s. 66-69/, by zakończyć te rozważania sprawą tajemnicy lekarskiej /s. 74-80/ i stwierdzeniem, że do spraw informacji powróci jeszcze przy omawianiu problemu pomocy w umieraniu.

Cenną niewątpliwie zaletą książki jest ustawienie ogólnej problematyki troski o zdrowie w kontekście społecznym /s. 81-102/. Zdrowie jest wielką wartością społeczną i istnieje, tak prawnie, jak i etycznie zagwarantowany obowiązek jego ochrony /s. 100/.

Zastanawiając się nad kwestią fundamentalnej i unifikacyjnej zasady etyki lekarskiej, Sporcken dochodzi do wniosku, że taką zasadą jest szacunek dla życia ludzkiego /s. 103-109/. W związku z tym omawia on problem początku życia ludzkiego /s. 110-118/ i przytacza tu najróżnorodniejsze opinie w tym względzie /od chwili poczęcia, przez oznaczony punkt czasowy ciąży, do określonej chwili po urodzeniu, np. 6 tygodni - po s. 111/. Głęboko związana z problemami etycznymi życia ludzkiego i jego początków jest eugenika /s. 119-133/, jak i wykroczenie przeciw ludzkiemu życiu, jakim jest przerwanie ciąży /s. 134-152/. Zatrzymując się nad tą ostatnią sprawą, Sporcken stara się przedstawić stanowiska Kościołów chrześcijańskich /s. 138-139/ i Kościoła katolickiego /s. 139-142/ wobec przerwania ciąży, jak również wylicza wszystkie tzw. wskazania na jego rzecz, a mianowicie: lekarskie, psychiatryczne, psychospołeczne, społeczne i eugeniczne /s. 143-146/. Podkreślając moralną odpowiedzialnością za decyzję przerwania ciąży, uwypukla szczególnie społeczną odpowiedzialność różnych grup ludzkich /s. 149/. Kończąc swoje rozważania tych ważnych problemów, Sporcken omawia również krótko to wszystko, co jest na marginesie między zapobieganiem a przerwaniem ciąży /s. 153-157/.

To, że w czasach obecnych sprawy płci zajmują wiele miejsca w rozlicznych rozważaniach, wydaje się rzeczą oczywistą i nie wymagającą dowodzenia. Wszystkie problemy związane ze sprawą seksu zajmują poczesne miejsce w pracy Sporckena. Omawia więc on kolejno - problem odpowiedzialności człowieka za swą płciowość /s. 158-167/, normy etyki seksualnej /s. 168-173/ i niektóre problemy szczegółowe, jak np. homoseksualizm.

Bardzo dyskutowanym problemem jest sterylizacja, którą

nawet próbuje się niekiedy stosować pod przymusem lub jako środek represyjny. Sporcken zajmuje więc, jako moralista, stanowisko wartościujące wobec wszystkich zagadnień z tym związanych /s. 178-182/.

Ze sprawą płciowości i płodności człowieka styka się jeszcze czytelnik książki Sporckena przy omawianiu przez niego kwestii sztucznego zapłodnienia /s. 183-191/ i zmiany płci /s. 192-195/.

Na dużo większą uwagę zasługują jednak dopiero następne rozdziały książki Sporckena. Omawiane są w nich bowiem tak delikatne i złożone problemy, jak stosunek etyki lekarskiej do naukowego eksperymentu lekarskiego i jego aplikacji w praktyce /s. 196-202/. Wydaje się, że ten problem został potraktowany przez Sporckena zbyt ogólnikowo, ale płynnie to może z chęci podręcznikowego podejścia do tych spraw.

Zbyt mało też miejsca zajmuje tak ważna społecznie kwestia, jak narkomania czy ogólna lekomania /s. 203-214/, choć ten brak nadrabia omówieniem obowiązku pomocy dla narkomanów /s. 213-214/.

Problemem, który dopiero od niedawna pobudził uwagę wielu lekarzy, psychologów czy socjologów, jest sprawa umierania i śmierci. Tym właśnie zajmuje się Sporcken w części końcowej swej książki. Jest to w pewnym sensie skrótowe powtórzenie tego, co ukazało się w osobnej pracy Sporckena, wydanej pod tytułem "Umgang mit Sterbenden" po raz pierwszy w 1973 r. przez to samo wydawnictwo.

Sporcken powtarza więc tu najważniejsze swe przemyślenia, starając się pozostać w konwencji podręcznikowej. Porusza więc kolejno problem końca życia, reanimacji /s. 215-226/, samobójstwa /s. 227-231/, przeszczepiania organów /s. 232-239/ i tzw. pomocy w umieraniu /s. 140-149/ oraz eutanazji /s. 250-268/.

Z wyliczonych zagadnień na uwagę, i to pilną czytelnika zasługują szczególnie te dwa ostatnie.

Oceniając ogólnie całą książkę Sporckena, należałoby przede wszystkim wyrazić autorowi wielką wdzięczność za odważne, a zarazem rzeczowe i poprawne doktrynalnie podejście do tych tak skomplikowanych problemów. Różnorodność tematyczna, wytłumaczalna charakterem pracy, jest jednak jej pewnym mankamentem. Pobieźnie zostały potraktowane tak ważne sprawy, jak np. moralne aspekty eksperymentu czy inżynierii genetycznej.

Nieadekwatny jest również, i to z wielu względów niemiecki tytuł książki. "Die Sorge um den kranken Menschen" jest bowiem zbyt wąski w stosunku do treści zawartej, a podtytuł tylko częściowo doprecyzowuje sprawę. "Grundlagen einer neuen medizinischen Ethik" jest jakby mimowolną próbą usensacyjnienia książki, gdyż ta nowa etyka lekarska stara się dobrze trzymać tradycyjnego nurtu etyki lekarskiej, co jest niewątpliwą jej zaletą.

Niemniej jednak książka Sporkena jest pozycją cenną, wzbogacającą literaturę z zakresu etyki lekarskiej i należałoby sobie życzyć, by i na polskim rynku wydawniczym podobne pozycje mogły się znaleźć.

Ks. Władysław Gwóźdź